

Karta záznamu

Spisová značka	4585/2013/VOP
Oblast práva	Činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)
Věc	výkon sociálně-právní ochrany
Forma zjištění	Zpráva o šetření - § 18
Výsledek šetření	Pochybení zjištěno
Vztah k českým právním předpisům	99/1963 Sb., § 81 odst. 2, § 180a odst. 4 104/1991 Sb., § 3, § 8 odst. 1 209/1992 Sb., § 6 odst. 1, § 8 2/1993 Sb., § 10 odst. 2, § 32 odst. 1, § 38 odst. 2 359/1999 Sb., § 29 odst. 1 54/2001 Sb.m.s., čl. 7 6/2002 Sb., § 164 odst. 1 372/2011 Sb., § 43 odst. 1
Vztah k evropským právním předpisům	
Datum vydání	11. 11. 2013
Datum podání	15. 07. 2013

Právní věta

I. V případě rozdělení sourozenců musí orgán sociálně-právní ochrany dětí prokazatelně vyvinout maximální možné úsilí k jejich společnému umístění, ať již v rámci náhradní rodinné péče či institucionální péče.

II. Dochází-li k rozdělení sourozenců, musí orgán sociálně-právní ochrany dětí takový krok dostatečně zdůvodnit (odraz v dokumentaci). K rozdělení sourozenců mohou vést pouze vskutku vážné a individuálně popsané důvody, mezi něž však rozhodně nepatří důvody provozního či organizačního charakteru, ať již na straně orgánu sociálně-právní ochrany dětí, instituce, do níž mají být sourozenci umístěni, pěstounů či náhradních rodičů.

III. V případě, že je rozdělení sourozenců nezbytné a nastane, musí orgán sociálně-právní ochrany dětí aktivně činit veškeré kroky k zajištění jejich pravidelného osobního kontaktu, existuje-li byť minimální šance na to, že se mezi dětmi vyvine citová vazba. To platí především v případech, kdy pro sebe sourozenci znamenají jedinou skutečnou či potencionálně využitelnou rodinu.

Poznámka: Právní věta nemusí být součástí stanoviska ochránce.

Text dokumentu

V Brně dne 11. listopadu 2013

Sp. zn.: 4585/2013/VOP/MJ

Zpráva o šetření z vlastní iniciativy
ve věci sociálně-právní ochrany nezletilého K. D.-K.

V souvislosti se systematickou návštěvou Dětského domova pro děti do 3 let Oblastní nemocnice Mladá Boleslav, a. s., Gellnerova 55, 293 01 Mladá Boleslav (dále také "domov"), byly z hlediska sociálně-právní ochrany sledovány i některé umístěné děti, mezi nimi i nezletilý K. D., nar. xxxxx.

A - Předmět šetření

Ve dnech 30. - 31. 8. 2012 byla ve výše uvedeném domově provedena tzv. systematická návštěva, v jejímž záběru byl i aspekt sociálně-právní ochrany umístěných dětí. V rámci toho jsem se během návštěvy zajímal o sociální práci pracovníků domova, jakož i o činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V případě nezletilého K. D. nebylo od počátku jasné, proč byl umístěn odděleně od svého sourozence M. (nar. xxxxx), umístěného v Dětském centru Kolín, proto jsem si následně vyžádal vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu Slaný (dále také "OSPOD Slaný") k případu nezletilého, jakož i kopii jeho individuálního plánu ochrany dítěte.

Po zvážení zjištěných skutečností jsem se rozhodl zahájit šetření vůči OSPOD Slaný, jehož hlavním cílem bylo vyjasnit, zda a jak byla podporována sourozenecká vazba nezletilého K. a nezletilého M.. Vedlejšími cíli šetření bylo zjistit důvody nepřiměřené délky soudního řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení (dále jen řízení o nezájmu),^[1] jakož i zjistit důvody vyčkávání evidence nezletilého pro náhradní rodinnou péči v návaznosti na soudní určení jeho jména.

B - Skutková zjištění

Skutková zjištění vychází z poznatků z návštěvy domova, následné písemné komunikace s jeho vedením, z vyjádření OSPOD Slaný ze dne 21. 2. 2013 a dále vyjádření téhož orgánu ze dne 9. 5. 2013, obsahujícího kopii vyhodnocení situace dítěte, jakož i kopii individuálního plánu ochrany dítěte (dále také "IPOD"). Skutková zjištění rovněž čerpají z poznatků z místního šetření, které se u OSPOD Slaný uskutečnilo dne 29. 7. 2013.

V rámci zjišťování základního rámce případu (v době návštěvy domova a v následné komunikaci s dotčenými subjekty) bylo shledáno, že nezletilý K. byl do domova přijat na základě předběžného opatření Okresního soudu v Kladně (č. j. 43 Nc 988/2011-10) dne 21. 10. 2011, tedy xx dní po svém narození, a to z důvodu, že matka neměla zajištěno řádné bydlení (bydlela v malém bytě ještě s rodiči a sestrou). V době návštěvy domova byla matka neznámého původu, o dítě již zájem dlouhodoběji nejevila. Otec, nigérijský státní občan, o chlapce rovněž nejevila zájem, a ač byl zapsaný v rodném listu dítěte (podle první domněnky otcovství), otcovství popíral. Ze strany širší rodiny též nebyl patrný žádný zájem.

Zdravotní stav nezletilého K. byl popisován jako dobrý, nebyly patrné žádné vývojové vady, žádné zdravotní problémy nebyly hlášeny (byl neurologicky sledován a byla mu odebírána krev za účelem monitoringu drogové závislosti kvůli matce). Chlapec byl líčen jako klidný, komunikativní, v emočním vývoji a chování nebylo zaznamenáno nic nestandardního. Cílem pracovníků domova (a zřejmě i OSPOD Slaný) v době jeho návštěvy bylo především dosáhnout soudního určení jména nezletilého a následně jeho umístění do náhradní rodinné péče. Dne 20. 8. 2012 bylo u Okresního soudu v Kladně zahájeno řízení o nezájmu, to pokračovalo především ve smyslu určování místní příslušnosti mezi tímto soudem a Okresním soudem Praha-východ.

Předběžné opatření, kterým byl chlapec do domova umístěn, se stále prodlužovalo, rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy se odkládalo.

B.1 Rozdělení sourozenců

V rámci svého šetření je mým cílem zaměřit se především na téma rozdělení sourozenců, které se již během návštěvy domova ukázalo jako stěžejní.

Nezletilý K. má několik sourozenců. Nejstarší sestra A. (nar. xxxx) se nachází v péči otce (jiný muž než otec nezletilého K.). Další tři sourozenci (Z., T., O. - nar. xxxx, xxxx a xxxxx7) byli osvojeni, sestra K. (nar. xxxx) se nachází v péči údajné biologické babičky ze strany (údajně biologického) otce.

Nejmladší sourozenec nezletilého K., bratr M. (nar. xxxx), se v době návštěvy nacházel v Dětském centru Kolín. O této skutečnosti věděli jak pracovníci domova, tak i OSPOD Slaný. Ohledně nezletilého M. byl již v době narození K. započat proces osvojení manželou S.[2] Z dokumentace datované k únoru roku 2012, týkající se adopčního procesu,[3] neplyne jakákoli zmínka o tom, že by se v rámci NRP jakkoli počítalo i s nezletilým K., respektive s podporou této sourozenecké vazby.

Během návštěvy domova vyšlo najevo, že vrchní sestra, vykonávající rovněž funkci sociální pracovnice, netušila, proč byli sourozenci od počátku rozděleni. Ze strany domova nebyla zjištěna jakákoli snaha o navázání jejich kontaktu.

Až v září roku 2012, tedy téměř rok od přijetí K. do domova, zřejmě na popud systematické návštěvy domova, byli kontaktováni manželé S. ohledně případného převzetí nezletilého K. do péče. Manželé S. byli (dle vyjádření pracovníků domova) v tomto směru původně ochotní, posléze však svůj úmysl vzali zpět (dle vyjádření pracovníků domova snad kvůli malichernému důvodu jiného vzezření než byl jeho bratr).

Pracovnice OSPOD Slaný během místního šetření nebyly schopny zodpovědět otázku pátrající po důvodech počátečního rozdílného umístění obou sourozenců. Původní snaha (po narození nezletilého K.) najít v některém z kojeneckých zařízení volný pokoj pro matku s dítětem selhala, proč však byl pro K. nakonec zvolen Dětský domov Mladá Boleslav, nevěděly. Sociální pracovnice paní Sladká si vzpomněla, že oddělené umístění K. snad mělo být z důvodu, že chlapec měl mít od narození lues, a mohla tedy existovat potřeba zvýšené zdravotní péče. V Záznamu o návštěvách dětí ze dne 7. 11. 2011 lze nalézt zápis, že chlapec musí v nejbližší době podstoupit vyšetření, neboť měl "při prvních odběrech krve větší počet protilátek na syfilis, který matka prodělala", v lékařské zprávě domova ze dne 4. 9. 2012 (MUDr. Tomanová) je uzavřeno "pasivní přenos protilátek syfilis z matky na plod" (to potvrzuje i zpráva ze dne 23. 4. 2013).

Pracovnice OSPOD Slaný (stejně tak jako před tím pracovníci domova) o následném kontaktování sourozenců K. a M. zjevně vůbec neuvažovaly, nebylo jim ani nijak neobvyklé, že byli bratři od počátku rozděleni. Rovněž nebylo cíleně plánováno další společné umístění sourozenců, nicméně OSPOD Slaný během šetření vyslovil představu, že si náhradní rodiče M. vezmou k sobě do péče i nezletilého K.

(informace vyslovená pracovníky domova, tedy že nezletilého K. manželé S. odmítli, je překvapila).

Co se týče dokumentace Om nezletilého K., o sourozencích ve Vyhodnocení situace dítěte (část rodinné a sociální vztahy, rodinná historie"), není veden žádný záznam. V dalších částech dokumentace je počítáno s osvojením chlapce, respektive s náhradní rodinnou péčí. Samotný IPOD ve vztahu k sourozencům neobsahuje žádný cíl.

Z dokumentace[4] dále vyplynulo, že umístění nezletilého K. do domova v Mladé Boleslavi bylo důsledkem jednak volného místa pro dítě, jednak možnosti domova převzít dítě z FTN Praha 4, kde se narodilo, tedy spíše organizačně-technické důvody. Po narození dítěte byly totiž osloveny čtyři kojenecké ústavy - Praha 4 Krč, Kolín, Kladno a právě Mladá Boleslav - s tím, že bylo primárně žádáno o pobyt dítěte s matkou; žádný ze zmíněných ústavů však t. č. neměl takovou volnou kapacitu. V souvislosti s domovem v Mladé Boleslavi bylo v uvedeném záznamu konstatováno, že je schopen dítě přijmout a že bude vyvinuta snaha o co nejčastější kontakt matky s dítětem. Rovněž bylo poukázáno na možnost zajištění převozu dítěte.

Přehledný list dítěte vhodného ke svěření do náhradní rodinné péče ze dne 20. 1. 2012 obsahuje pouze informaci o sourozencích dítěte (zaznamenána jména, data narození a současné bydliště).

Ve vyznění kojeneckému zařízení ze dne 19. 9. 2012 OSPOD Slaný sděluje, že ve věci nezletilého K. byli kontaktováni manželé S., kteří mají zájem o převzetí nezletilého do pěstounské péče, a že OSPOD souhlasí s tím, aby manželé S. navštívili K. v domově.

B.2 Nepřiměřená délka soudního řízení o nezájmu

Vedlejším cílem šetření bylo zjištění, v jaké fázi se nachází řízení o nezájmu a zda OSPOD Slaný ovlivnil (či mohl ovlivnit) délku řízení.

Řízení o nezájmu (o nezletilého K.) ze strany rodičů bylo zahájeno dne 20. 8. 2012 u Okresního soudu v Kladně. Poté probíhalo určování místní příslušnosti mezi tímto soudem a Okresním soudem Praha-východ. Dne 10. dubna 2013 byl nakonec Okresním soudem v Kladně "nezájem" ze strany rodičů vysloven.

B.3 Prodleva při evidenci nezletilého pro náhradní rodinnou péči

Druhým vedlejším cílem šetření bylo zjištění, z jakého důvodu je u nezletilého K. vyčkáváno na určení jména a proč již nebyl proces náhradní rodinné péče (dále jen NRP) započat.

Určit od počátku křestní jméno nezletilého bylo komplikované, neboť rodiče dítěte spolu nekomunikovali; určit jméno dítěte tedy musel soud. S evidencí pro NRP proto bylo, dle sdělení jak pracovníků domova, tak i OSPOD Slaný, vyčkáváno právě kvůli neurčenému jménu, neboť nebyl ani vyhotoven rodný list dítěte, a ani osvědčení o občanství, což jsou dokumenty, které OSPOD Slaný potřeboval pro iniciaci procesu zaevidování dítěte pro NRP. Sociální pracovnice si během rozhovoru při místním

šetření nebyla jistá, proč by bez uvedených dokumentů měl krajský úřad dítě odmítnout pro NRP zaevidovat, nicméně údajně se jedná o běžnou praxi, která jí byla vysvětlena, proto tak postupovala. V době místního šetření měl OSPOD Slaný k dispozici již všechny potřebné dokumenty a bylo sděleno, že v nejbližších dnech bude veškerá potřebná dokumentace zaslána na krajský úřad tak, aby nezletilý K. mohl být pro NRP zaevidován.

C - Hodnocení věci ochráncem

C.1 Rozdělení sourozenců

C.1.1 Právní úprava

Každá činnost týkající se dětí uskutečňovaná veřejnou mocí, tedy i orgánů sociálně-právní ochrany dětí, musí podle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte[5] především sledovat zájem dítěte. Obsah tohoto pojmu je třeba interpretovat tak, že zájmem dítěte je i ochrana a podpora vztahu s jeho sourozenci (čl. 8 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte státy zavazuje respektovat právo dítěte na zachování jeho rodinných svazků, s vyloučením nezákonných zásahů do nich).

Ochranu vztahů mezi sourozenci poskytuje rovněž další mezinárodněprávní dokument, a to Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod,[6] jež v čl. 8 zaručuje právo každého na respektování svého rodinného života. A ten v sobě pojímá nejen vztahy mezi rodiči a dětmi, ale právě i vztahy mezi sourozenci. Úmluvu v tomto směru doprovází judikatura Evropského soudu pro lidská práva, jež konstatoval porušení zmíněného čl. 8 Úmluvy v případě Olsson proti Švédsku.[7] Soud považoval za nepřijatelné rozdělení tří sourozenců, kdy každý byl umístěn, v rámci výkonu rozhodnutí o svěřeni sourozenců do péče ústavu a pěstounům, na jiném místě poměrně daleko od sebe. Soud vycházel ze skutečnosti, že rozdělení rodiny mělo být provizorium jen na nezbytně nutnou dobu, proto jakákoli opatření realizovaná v rámci tohoto rozdělení měla být koherentní s cílem znovusjednocení rodiny. V případě byl navíc důležitý i jeden z důvodů rozdělení sourozenců, a to administrativní obtíže, které podle Soudu mohou hrát v tak zásadní oblasti, jako je ochrana rodinného života, nejvýše druhořadou roli. Ačkoliv čl. 8 Úmluvy znamená především povinnost zdržet se závadového jednání (tedy svévolného zásahu veřejné moci), toto ustanovení rovněž zahrnuje i složku aktivní: pozitivní závazek státu aktivně přispívat k ochraně rodinného života.[8] V praxi by to tedy mělo znamenat, že sociální pracovníci budou aktivně zjišťovat, zda má dítě sourozence a budou usilovat o jejich společné umístění ve stejném zařízení. Respektive budou zajišťovat přinejmenším intenzivní kontakt mezi nimi, není-li možné či vhodné společné umístění.

Důraz na zachování a podporu sourozeneckých vazeb obsahuje též Směrnice OSN o náhradní péči o děti[9] (body 16, 21 a 61). I podle tohoto dokumentu by sourozenci, mezi nimiž existuje vazba, v zásadě neměli být rozdělováni umístěním do náhradní péče, s výjimkou případů, kdy hrozí jasné nebezpečí zneužívání nebo pro jejich oddělení existuje jiné odůvodnění s vazbou na jejich nejlepší zájem. V každém případě je nutné vyvinout veškeré úsilí o umožnění vzájemného kontaktu sourozenců.

Ochranu a podporu sourozeneckých vztahů lze, byť stále poměrně skromně, nalézt i v národním právu. Především je rodinný život a rodina, a tedy i sourozenecké vazby, pod ústavní ochranou čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.[10] Ze zákonných předpisů je, v kontextu případu nezletilého K., třeba zmínit především ustanovení § 29 odst. 1 větu druhou zákona o sociálně-právní ochraně dětí,[11] podle něhož má ke společnému umístění sourozenců působit obecní úřad obce s rozšířenou působností (tedy orgán sociálně-právní ochrany dětí).

Ačkoli je právo na zachování a podporu sourozeneckých vazeb patrnější stále spíše z mezinárodních závazků či odvoditelné z těch ústavněprávních a zákonné předpisy se ho dotýkají spíše letmo, náleží do práva na rodinný život stejně neoddělitelně, jako jakékoli jiné rodinné vztahy. Logika, že nejeví-li o dítě zájem rodič, nebude tak činit ani jeho sourozenec, musí být shledána jako chybná.

C.1.2 Umístění nezletilého K. do DD Mladá Boleslav

Ve světle uvedeného, zejména s přihlédnutím k ustanovení § 29 odst. 1 zákona o SPOD, je potřeba zhodnotit situaci již od počátku života nezletilého K., a to především jeho umístění do Dětského domova Mladá Boleslav, tedy odlišného zařízení, než kde žil jeho bratr M..

Ať již šlo o údajné podezření na onemocnění lues (výpověď pracovnice OSPOD Slaný) či organizačně-provozní důvody (záznam v dokumentaci Om), při zvažování důvodnosti rozdílného umístění sourozenců je nezbytné oba argumenty odmítnout jako nepodstatné. I kdyby nezletilý K. lues skutečně měl, odbornou zdravotní péči by mu zajistili v jakémkoli kojeneckém zařízení. Ta jsou totiž zařízeními zdravotnickými, kde se a priori poskytování odborné zdravotnické péče předpokládá.[12] Co se týká druhého - pravděpodobnějšího - důvodu umístění K. v Dětském domově Mladá Boleslav, vyplynulo, že primárně bylo vyvinuto úsilí umístit K. v kojeneckém zařízení společně se svojí matkou. To je jistě v zájmu dítěte a v případě volné kapacity v jiném než kolínském zařízení by byl takový postup akceptovatelný. Důležité pro posouzení situace je však nezbytné dodat, že volná kapacita pro matku s dítětem toho času zjištěna nebyla v žádném z oslovených kojeneckých zařízení, a K. tak byl umístěn do Dětského domova Mladá Boleslav z důvodů, že zařízení bylo schopno dítě přijmout a dokonce si pro něj do Prahy zajet. Vliv na umístění snad mohl mít i příslib, že bude vyvinuta snaha o co nejčastější kontakt matky s dítětem, takovou praxí však považuji za povinnost každého kojeneckého zařízení, nikoli pouze DD Mladá Boleslav.

V případě zdůvodnění rozdílného umístění sourozenců již rozběhnutým adopčním procesem M. musím podotknout, že OSPOD Slaný mohl (a měl) v této věci vyčkat. Z minulosti mu bylo známo, že matka nepečovala a nepečuje ani o jedno ze svých sedmi dětí. I když tedy měla o K. z počátku zájem, bylo možné předvídat - a taková situace skutečně nastala - jeho poměrně rychlé opadnutí vedoucí až k soudně vyslovenému nezájmu. A především, náhradní rodinné péče je službou dětem, nikoli pěstounům či adoptivním rodičům. Potencionální pěstoun či adoptivní rodič jednoho ze sourozenců by tedy měl být schopen - a ochoten - přijmout i druhého (respektive takový pěstoun či adoptivní rodič by měl být vyhledáván již od počátku).[13] Zachování sourozeneckých vazeb musí být poctivě zvažováno i s tím rizikem, že se

institucionální péče sourozenců (v tomto případě M.) protáhne. Zejména je to důležité v situacích, kdy pro sebe sourozenci znamenají jedinou skutečnou či potencionálně využitelnou rodinu.

Obecně musím dodat, že dojde-li OSPOD k tomu, že je v zájmu dítěte oddělené umístění sourozenců, musí se vypořádat s důvody takového rozdělení (tento proces by se měl odrazit v dokumentaci dítěte). To se však v případě sourozenců K. a M. nestalo. Velmi zarážející je potom osobní názor pracovnice OSPOD Slaný, spočívající v tom, že sourozenecké vazby "nemají příliš šancí" a že by "děti nechala být".

Shrnuto, neexistovala-li možnost umístit nezletilého K. do kojeneckého zařízení společně s matkou, a bylo-li tedy jasné, že půjde o umístění pouze dítěte, je skutečnost, že byl umístěn do jiného než kolínského zařízení, kde pobýval jeho bratr M., porušením zmíněného ustanovení § 29 odst. 1 zákona o SPOD (v důsledku čehož nebyl respektován čl. 3 v souvislosti s čl. 8 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, v kontextu národního práva potom čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

C.1.3 Náhradní rodinná péče sourozenců

V procesu osvojení nezletilého M. tedy od počátku, respektive od narození jeho bratra, nebylo s K. jakkoli počítáno. Přitom, jak jsem již uvedl výše, je náhradní rodinná péče především službou dětem, nikoli pěstounům či adoptivním rodičům; ti by tedy měli být schopni - a ochotni - přijmout i druhého sourozence (respektive takový pěstoun či adoptivní rodič by měl být vyhledáván již od počátku). Zachování sourozeneckých vazeb musí být poctivě zvažováno i s tím rizikem, že se institucionální péče sourozenců protáhne. A opět dodávám, že v případě, kdy je rozdělení sourozenců nezbytné a nastane, OSPOD musí aktivně činit veškeré kroky k zajištění jejich pravidelného osobního kontaktu, existuje-li byť minimální šance na to, že se mezi dětmi vyvine citová vazba. Zejména v případě, kdy pro sebe sourozenci mohou znamenat jedinou skutečnou či potencionálně využitelnou rodinu. V případě rodiny D. lze hovořit právě pouze o potenciálu rodinné vazby mezi M. a K. - vzhledem k nezájmu rodičů, již před lety proběhnuvších osvojení poloviny sourozenců a výrazně starší sestře A. v péči otce, který není otcem nezletilého K.. (Velkou neznámou potom představuje prostor vůči K. nejmladší sestře K., nacházející se v péči babičky).

První zmínku o snaze pracovníků OSPOD Slaný přemýšlet v rozměru sourozenecké vazby K. a M. lze nalézt až v dokumentu ze dne 19. 9. 2012, kdy je vyrozumíván domov ohledně možné péče o K. manžely S.. OSPOD Slaný během šetření vyslovil představu, že si náhradní rodiče M. vezmou k sobě do péče i nezletilého K.. V tomto kontextu potom není jasné, z jakého důvodu nebyly do doby šetření (29. 7. 2013) k takovému spojení sourozenců učiněny žádné efektivní kroky, např. nebyla zvažována, natož zařizována, hostitelská péče.

C.2 Nepřiměřená délka soudního řízení o nezájmu

V tomto směru nebylo zjištěno pochybení OSPOD Slaný.

Během šetření byly pracovnice OSPOD, byť v obecné rovině, neboť nebylo zjištěno, že by se tak stalo v případě řízení ohledně nezletilého K., upozorněny na to, že je nezbytné využívat nástroje obrany proti možným soudním průtahům. Tedy situacím, kdy je délka soudního řízení nepřiměřeně dlouhá.[14] Jsem srozuměn s náročností jednání se soudy, které se mnohdy zaštiťují svou nezávislostí, jakož i s tím, že urgování soudního řízení může mít za následek faktické zhoršení vzájemných vztahů. Trvá-li však řízení neúměrně dlouho, má OSPOD možnost, respektive z hlediska zájmu dítěte povinnost,[15] se jako kolizní opatrovník obrátit na předsedu rozhodujícího soudu s upozorněním (stížností) na průtah.[16] Ten je poté věc povinen prošetřit a případně přijmout opatření k odstranění zjištěných závad.

C.3 Prodleva při evidenci nezletilého pro náhradní rodinnou péči

V tomto aspektu byla zjištěna zažitá praxe pracovníků OSPOD Slaný, spočívající ve vyčkávání na potřebnou dokumentaci před splněním povinnosti postoupit kopii spisové dokumentace o dítěti vhodném ke zprostředkování NRP krajskému úřadu (ustanovení § 21 odst. 6 zákona o SPOD). Vzhledem k tomu, že text zákona hovoří o neprodleném postoupení dokumentace, není jasné, co vedlo k nastavení takové praxe, respektive co by mělo bránit postoupení dokumentace krajskému úřadu i bez dosud stanoveného křestního jména nezletilého.

D - Závěry

V případě rozdělení sourozenců musí OSPOD prokazatelně vyvinout maximální možné úsilí k jejich společnému umístění, a to ať již v rámci náhradní rodinné či institucionální péče.

Dochází-li k rozdělení sourozenců, musí OSPOD takový krok dostatečně zdůvodnit (odraz v dokumentaci). K rozdělení sourozenců mohou vést pouze vskutku vážné a individuálně popsané důvody, mezi něž však rozhodně nepatří důvody provozního či organizačního charakteru, ať již na straně OSPOD, instituce, do níž mají být sourozenci umístěni, pěstounů či náhradních rodičů.

V případě, že je rozdělení sourozenců nezbytné a nastane, OSPOD musí aktivně činit veškeré kroky k zajištění jejich pravidelného osobního kontaktu, existuje-li byť minimální šance na to, že se mezi dětmi vyvine citová vazba. To platí především v případech, kdy pro sebe sourozenci znamenají jedinou skutečnou či potencionálně využitelnou rodinu.

Na základě výše popsaných zjištění a úvah jsem ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv dospěl k přesvědčení, že se OSPOD Slaný dopustil následujících pochybení:

- Zásadní pochybení shledávám v odděleném umístění sourozenců do různých kojeneckých zařízení z nepodstatných (z hlediska zájmu dítěte) důvodů, aniž by se OSPOD vůbec zabýval otázkou podpory v podstatě jediné využitelné rodinné vazby.

- Ani poté, co bylo ze strany OSPOD zvažováno společné umístění sourozenců v rámci náhradní rodinné péče, nebyla zjištěna realizace efektivních kroků vedoucích k tomu, aby spolu mohli být sourozenci co nejdříve.

- Vytváření zbytečné prodlevy při evidenci dítěte pro náhradní rodinnou péči.

V souladu s ustanovením § 18 odst. 1 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, zasílám tuto zprávu starostovi Městského úřadu Slaný a žádám, aby se v zákonné lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě.

Zpráva shrnuje moje dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro moje závěrečné stanovisko.

JUDr. Pavel Varvařovský v. r.
veřejný ochránce práv

[1] Ustanovení § 180a - 180b zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti s ustanovením § 68 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

[2] Viz dopis sociální pracovnice FTNsP Mgr. Brožové ze dne 12. 10. 2011 adresovaný OSPOD Slaný. "Nezájem" rodičů o M. byl vysloven Okresním soudem v Kolíně dne 10. 10. 2011, tedy jeden den před K. narozením.

[3] Např. Vyrozumění MěÚ Beroun a MěÚ Slaný ze dne 15. 2. 2012 - přípis k žádosti manželů S. o před adopční péčí, Oznamení o vhodnosti stát se osvojiteli dítěte KÚ Středočeského kraje manželům S. ze dne 10. 2. 2012, rozhodnutí MěÚ Slaný o svěřeni nezletilého M. do péče budoucích osvojitelů ze dne 16. 2. 2012.

[4] Záznam paní Erbové z telefonického jednání ze dne 13. 10. 2011.

[5] Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte.

[6] Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

[7] Rozhodnutí ESLP ve věci Olsson proti Švédsku (č. 1) ze dne 24. března 1988, č. 10465/83, ustanovení § 78 - 84. Podobně ESLP konstatoval existenci rodinného života mezi sourozenci např. rozsudkem ve věci Boughanemi proti Francii ze dne 24. dubna 1996, č. 22070/93, ustanovení § 35.

[8] K tomu Soud dospívá nejen v již zmíněném rozhodnutí Olsson proti Švédsku, ale i ve svých dalších rozhodnutích např. ve věci Wallová a Walla proti České republice (ze dne 26. října 2006, č. 23848/04), Havelka a ostatní proti České republice (ze dne 21. července 2007, č. 23499/06), Kutzner proti Německu (ze dne 26. února 2002, č. 46544/99) či Kroon proti Nizozemí (ze dne 27. října 1994, č. 18535/91).

[9] Valné shromáždění OSN: Směrnice o náhradní péči o děti, přijatá rezolucí č. A/RES/64/142. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/470/35/PDF/N0947035.pdf?OpenElement>. Český překlad dostupný z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/smernice-o-nahradni-peci-o-deti>.

[10] Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.

[11] Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákona o SPOD).

[12] Ustanovení § 43 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

[13] Ač nejde o výslovný požadavek právních předpisů, lze takový závěr učinit s ohledem na základní premisu zájmu dítěte.

[14] Přiměřenost délky soudního řízení závisí na konkrétních okolnostech případu. Určujícími kritérii jsou především: složitost věci (objem spisu, potřeba svědeckých výpovědí a znaleckých posudků, zahraniční prvek apod.), chování účastníků řízení (nedostavování se k jednání, vyhýbání se doručení, zneužívání opravných prostředků a procesních návrhů), postup soudu (nečinnost, neefektivní organizace a koordinace práce) a význam předmětu sporu.

[15] Obecná zásada projednat věci bez zbytečných průtahů je obsažena již v čl. 38 odst. 2 Listiny. V čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod se hovoří o přiměřené lhůtě. Ve vztahu k řízením o dětech potom rychlost soudního rozhodování obsahuje čl. 7 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí (Sdělení MZV č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí). V tomto duchu je koncipováno české civilní řízení - ustanovení § 81 odst. 2 a ustanovení § 180a odst. 4 občanského soudního řádu, byť explicitně pouze pro některé situace. Je na něm postavena i judikatura Ústavního soudu ČR, který "si je vědom toho, že rozhodování obecných soudů ve věcech výchovy nezletilých vyžaduje zvýšené nároky na rychlost řízení, jehož účelem má být především co nejvčasnější stabilizace výchovných poměrů ve vztahu k nezletilému dítěti. V opačném případě hrozí v rovině fakticity riziko vytvoření jistého, začarovaného kruhu, kdy plynutím času, v němž dítě setrvává mimo prostředí biologické (příbuzenské) rodiny, dochází k vytváření nového životního prostoru dítěte, čímž se následně komplikují opatření vedoucí k ochraně rodinného života biologické rodiny" (nález ÚS ze dne 20. února 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06).

[16] 1 Podle ustanovení § 164 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, jsou "fyzické a právnické osoby oprávněny obracet se na orgány státní správy soudů se stížnostmi, jde-li o průtahy v řízení..."